

**POLITICA DE REPRESIUNE A REGIMULUI SOVIETIC
ÎN SUDUL BASARABIEI ȘI NORDUL BUCOVINEI:
1940-1941, 1944-1945**

AURELIAN LAVRIC*

Abstract. *After June 28, 1940, the Soviet Union occupied the Romanian territories Bessarabia and Northern Bucovina. The Soviet regime implemented a policy of repression against the autochthonous Moldovan-Romanian population, characterized by deported people because of ethnic motive, disappearance of whole localities, the change of toponyms of the Moldovan-Romanians localities, the change, by Russification and Ukrainization, of the surnames of persons, the Russification and/or Ukrainization of Moldovan schools, the destruction of the natural balance in the zones where Moldovan-Romanian population leaves, the settlements of people from Ukraine and other places within the occupied territories (especially in the districts incorporated by abuse into Ukraine: Ismail and Cetatea Alba / „Belgorod-Dnestrovski“), the forced collectivization, the expropriations, the brutal and forced industrialization by colonizing the towns, the organized by the authorities of the starvation in the conditions of drought. All these were methods of repression of the autochthonous Moldovan-Romanian population, of its culture and identity, biological and cultural being, in the occupied territories.*

Keywords: *policy of repression, russification, Moldovan identity.*

În ciuda eforturilor de înstrăinare a teritoriului moldovenesc dintre Prut și Nistru începând cu 1812, când a fost anexat de Imperiul Rus, populația autohtonă a rezistat și a păstrat limba și cultura strămoșilor. Proclamarea la 2 decembrie 1917 a Republicii Democratice Moldovenești în cadrul preconizatei federații ruse, apoi proclamarea la 24 ianuarie 1918 a Republicii Democratice Moldovenești independente și, în sfârșit, votarea de către Sfatul Țării, la 27 martie/9 aprilie 1918, a unirii Republicii Moldovenești (Basarabia) cu România — a însemnat rezolvarea problemei Basarabiei (în acea perioadă România era, de fapt, Moldova dintre Carpați și Prut, fără Bucovina, așa încât a avut loc reunirea celor două părți ale Moldovei — Moldova de la est de Prut s-a reunit cu Moldova ves-

---

* Doctor în Istorie, conf. univ. la Catedra Relații Internaționale a Universității de Stat din Moldova.

tică, dintre Carpați și Prut¹). Unirea a fost recunoscută de către Marea Britanie, Franța, Italia și Japonia, care au semnat, la 28 octombrie 1920, un tratat cu România prin care au recunoscut *suveranitatea României asupra Basarabiei*. Dintre statele semnatare, doar Japonia nu a ratificat tratatul deoarece, printr-un acord secret, s-a angajat să nu o facă, înțelegându-se cu URSS în privința insulei Sahalin². Poziția SUA poate fi exprimată astfel: „Cât privește chestiunea Basarabiei, fără a exclude justetea actului de la 27 martie 1918, față de care Departamentul de Stat și diplomații americani de la Paris se pronunțaseră deschis, atitudinea oficialilor Washingtonului, până în 1933, a avut în vedere un eventual consimțământ al diplomației sovietice la Protocolul de la Paris din 1920”³. Reocuparea și reanexarea Basarabiei, între 28 iunie și 3 iulie 1940, de către URSS a însemnat reapariția și repunerea acestei probleme pe tapet.

La 23 august 1939, Germania și URSS au semnat Tratatul de neagresiune, care mai este numit Pactul Molotov-Ribbentrop. Acest document a stipulat împărțirea zonelor de influență din Europa de Est între cele două state totalitare. În perioada 1939-1940, se poate vorbi de *o convergență a intereselor geopolitice germano-sovietice*, care a avut consecințe dramatice asupra Basarabiei, nordului Bucovinei și Ținutului Herța. Germania a consimțit ca URSS să ocupe și să anexeze teritoriile românești în cauză. După ce au preluat aceste teritorii, sovieticii au declanșat acțiuni de represiune asupra populației locale. „Concomitent cu instaurarea regimului bolșevic, în teritoriul devenit sovietic începe comiterea unor crime împotriva umanității: genocid, deportări, foamete. În perioada 28 iunie – 4 iulie 1940, numai în județele Cernăuți, Chișinău, Cetatea Albă și Bălți au fost arestate 1 122 de persoane: foști funcționari ai statului român sau cei suspectați de colaborare cu acesta”⁴. Concomitent, peste 100.000 de persoane s-au refugiat din Basarabia⁵. „La 14 iunie 1941, din R.S.S. Moldovenească au fost deportate în GULAG-urile din regiunile Altai, Kirov, Krasnoiarsk, Novosibirsk, Omsk și republicile Kazahă și Komi 22 648 de persoane”⁶.

În ultima perioadă de timp au apărut mai multe studii cu privire la această problemă⁷. În legătură cu crimele comise, Nicolae Enciu și Ion Pavelescu scriu chiar despre *un complex basarabean* la Moscova: „Se admite îndeobște că atât guvernării țariști, cât și cei instalați la cârma imperiului după revoluția din octombrie 1917 au suferit de *un complex basarabean*. Judecând după anumite manifestări, modul în care au rupt Basarabia din trupul Moldovei în 1812, după ce în 1711 îi recunoscuseră integritatea și încheiaseră cu ea (D. Cantemir) un tratat de la egal la egal, *sălbăticiile pe care le-au comis în procesul de deznaționalizare*

¹ Lavric Aurelian, *27 martie ar trebui să fie ziua națională a Moldovei*, pe Portalul de știri Arena.md, http://www.arena.md/?go=news&n=4124&t=27_martie_ar_trebui_să_fie_ziua_națională_a_Moldovei, 6 decembrie 2011.

² Șișcanu Ion, *Basarabia în contextul relațiilor sovieto-române. 1940*, Editura Civitas, Chișinău, 2007, p. 93.

³ Dobrinescu Valeriu Florin, *Bătălia pentru Basarabia*, Editura Junimea, Iași, 1991, p. 23.

⁴ Șișcanu Ion, *op. cit.*, p. 264.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 265.

⁷ Pasat Valeriu, *RSS Moldovenească în epoca stalinistă (1940-1953)*, Editura Cartier, Chișinău, 2011. Munteață Sergiu, Cașu Igor (coordonatori), *Fără termen de prescripție*, Editura Cartier, Chișinău, 2011.

(subl. A. L.), toate acestea, ca și multe altele, nu-i lasă să doarmă liniștiți (...). Imperiul a continuat să rămână suspicios față de masa poporului dintre Prut și Nistru⁸. Crimele comise de regimul sovietic în teritoriile moldovenești încă așteaptă să fie sistematizate, aduse în totalitatea lor la cunoștința opiniei publice și să li se dea o apreciere. „Invazia Basarabiei și Bucovinei de Nord, în 1940, se integrează astfel cu totul în definițiunea agresiunii dată de procurorul britanic de la Nürnberg⁹. Elena Siupiur, originară din Basarabia, comuna albaneză Caracurt, plasa Bolgrad, județul Ismail, refugiată cu părinții săi, la o vârstă fragedă, pe teritoriul României liber de trupele sovietice, referindu-se la crimele regimului de ocupație, menționează: „A fost, cred, una din acțiunile cele mai imorale ale unui stat imperial din secolul XX care a ocupat și anexat o bucată din teritoriul unui stat vecin. Și este și mai imorală modalitatea prin care s-a reușit această înlocuire de memorie: prin acte criminale, neaduse, de altminteri, în fața vreunui tribunal ca cel de la Nürnberg¹⁰. Întrucât până în prezent nu a avut loc un proces, asemenea celui de la Nürnberg, la care să fie judecate acțiunile criminale ale regimului sovietic, acestea trebuie scoase la iveală de către cercetători, pentru a li se putea da apreciere. În prezentul articol sunt prezentate un șir de fapte, mai puțin cunoscute, care se înscriu în noțiunea de „repreziune“ și care vizează, cu precădere, sudul Basarabiei și nordul Bucovinei. Ca surse, au fost folosite mărturiile — atât culese direct de pe teren, cât și consemnate și publicate în presa din 1991, când a fost posibil să se scrie pentru prima oară despre respectivele abuzuri, precum și în studii ale unor cercetători din regiunea Cernăuți, mai puțin cunoscute publicului din Republica Moldova.

Este vorba despre ilegalități și abuzuri pe motiv etnic, înfăptuite de autoritățile sovietice atât în teritoriul RSSM, cât și, mai mult, în sudul și nordul Basarabiei, nordul Bucovinei și Ținutul Herța, încorporate de regim în RSS Ucraineană. Așa cum regimul nazist a desfășurat o politică de represiune împotriva poporului evreu și a altor popoare din teritoriile ocupate (mai cu seamă în est), regimul sovietic a desfășurat o politică de represiune împotriva unui șir de popoare. Victime ale regimului de la Moscova au fost tătarii din Crimeea, popoarele cecen, inguș, calmâc ș.a. O politică de represiune a fost desfășurată de regimul sovietic și în teritoriile pe care le-a ocupat în iunie 1940: Basarabia, nordul Bucovinei și Ținutul Herța. Astfel, populația românească a Cetății Albe a fost deportată în Kazahstan: „În 1940, orașul este ocupat de Uniunea Sovietică, fiind atribuit RSS Ucrainene; între 7 august și 1 decembrie [1940] orașul este reședința regiunii Ismail. Românii din oraș sunt deportați în Kazahstan¹¹.

⁸ Enciu Nicolae, Pavelescu Ion, „Republica Sovietică Socialistă Moldovenească — o periferie a marii Uniuni (1953-1996)“, în *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 2003* (coordonator Ion Scurtu), Editura Tipo Moldova, Iași, 2010, pp. 465-467.

⁹ Negre Valentin, *Basarabia. Pagini din istoria răsuirii (răpirii)*, Slobozia, 2009, p. 146.

¹⁰ Elena Siupiur, *Basarabia prin vocile ei*, Editura Anima, 1992, p. 60.

¹¹ Bugai Nikolai Feodorovici, *Deportarea popoarelor din Ucraina, Bielorusia și Moldova.*, Ed. Dittmar Dahlmann și Gerhard Hirschfeld, Essen, Germania, 1999, pp. 567-581, http://ro.wikipedia.org/wiki/Cetatea_Albe%C4%83.

După reinstaurarea regimului sovietic (1944), în sudul Basarabiei au fost rase de pe fața pământului mai multe sate. „Frumușica Veche (astăzi Staroselie) e unicul sat moldovenesc care a supraviețuit genocidului, cu nume «Poligonul din Tarutino». Aici s-au adăpostit unii din locuitorii celor trei sate moldovenești din împrejurime — Zurum-ul, Frumușica Nouă și Roșiori (subl. A.L.), obligați de autoritățile militare să-și lase satele pradă tancurilor și tunurilor. Astăzi, pe locul acestor sate omorâte, am dat peste un macabru peisaj lunar: mii de cratere formate de explozia obuzelor; în locul cimitirelor de oameni — țințirul de tehnică militară, mormane de schije, muniții sfărtecate, salcâmi schilodiți, zarzări despicați, gropi și dâmburi pe locul fostelor case¹². Pavel Pelin, originar din localitatea Satul Nou, raionul Sărata, a reprodus mărturia lui moș Călin „Zurumeanul“ (nume dat de consătenii săi din Satul Nou pentru că fusese locuitor al satului Zurum, de unde se refugiase în Satul Nou), paznic la grădinăria colhozului, care locuia într-o casă de la marginea dinspre Tatarbunar a Satului Nou: „«Uite colo, între dărâmaturi, zace trupul bisericii din Frumușica Nouă... Au venit soldații și le-au poruncit oamenilor să plece din sat. Aici va fi poligon, au zis. Încă nu toți bărbații veniseră din război¹³. Când s-au întors — țipenie de om. Casele — una cu pământul. Biserica distrusă, folosită de tunari drept țintă de tragere... Obuzele răscoliseră țințirul, amestecând osemintele morților. Urme de tancuri peste grădini date la pământ...». Ținându-se laolaltă, alungați din satele lor, moldovenii rătăceau prin șes umăr la umăr, cu pruncii la piept... O parte s-a oprit în casele părăsite ale coloniștilor germani. Alții, ajungând la Cetatea Albă, urcau în marfare și porneau spre ținutul Krasnodar. Alții au intrat în satele din lăsătura Sasăcului — Satul Nou, Borisăuca, Eschipoșol. Alții au luat-o spre gurile Dunării, la confrății lor din Cartal, Fântâna Zânelor, Anadol, Barta...¹⁴. „(...) Pe la începutul anilor '50, drumurile de prin partea locului erau pline de cerșetori. Mai toți — din fostele sate înghițite de Poligon¹⁵.

Poligonul a afectat și viața populației din satele moldovenești care nu au fost rase de pe fața pământului atunci. Autoritățile militare își băteau joc de bărbații populației autohtone din sudul Basarabiei, umilindu-i: „Uneori, în toiul verii, bărbații satului nostru (satul lui Pavel Pelin: Satul Nou — notă A.L.) erau urcați în camioane și duși «la concentrare», spre pământurile Poligonului. Mamele rămâneau în colbul uliței în lacrimi. Plângeam și noi, alături de ele. Ne temeam că nu vor mai veni înapoi. Reveneau totuși. N-au mai venit, însă, niciodată satele moldovenești peste care căzuse năpasta viperei¹⁶. Pavel Pelin încheie articolul său astfel: „Între două vechi așezări moldovenești — Ocnîța (Frumușica Veche/Staroselie) și Satul Nou — Poligonul din Tatarbunar este fiara care a înghițit nu numai mii de hectare de glob. Poligonul s-a înfipt ca o baionetă între nunți și nașteri, între iubiri și datini. Peste el, în marile și nedezlegatele înalturi cerești,

¹² Pelin Pavel, „Poligonul“, în *Viața Satului*, nr. 19 (4684), 8 mai 1991, p. 3.

¹³ Conform mărturiilor, Poligonul a fost format în perioada 1944-1945.

¹⁴ Pelin Pavel, *op. cit.*

¹⁵ Bujor Ilie, „Amfora“, în *Viața Satului*, nr. 19 (4684), 8 mai 1991, p. 1.

¹⁶ Pelin Pavel, *op. cit.*

satele noastre omorâte (subl. A.L.) trăiesc în dreapta lui Dumnezeu, pe locul hărăzit Chinuitului trup al fiului martir¹⁷.

Și în nordul Basarabiei, nordul Bucovinei și Ținutul Herța (regiunea Cernăuți) au fost rase de pe fața pământului — „omorâte“, cum s-a exprimat Pavel Pelin — mai multe sate: Prisaca, Frunza, Albovăț, Buci, I. G. Duca, Șanțeni, Proboțești ș.a. De exemplu, satul I. G. Duca (județul Cernăuți) „a fost distrus, iar populația a fost strămutată în zonele sudice ale Ucrainei“¹⁸. Aceste crime au fost comise atât în perioada 1940-1941, cât și după război (1944-1945). Constantin Ungureanu, citându-l pe Dumitru Covalciuc, notează: „După încheierea războiului, autoritățile sovietice au distrus câteva localități mai mici din Regiunea Cernăuți, populate de români. Astfel, locuitorii din colonia Buci, de lângă Rarancea, au fost strămutați în regiunile Herson și Zaporojie din sudul Ucrainei. A fost distrusă și colonia I. G. Duca de lângă Iurcăuți. Satul Albovăț, din preajma Storojinețului, a fost distrus în scopul lărgirii unui poligon (sic!, n. A.L.). Au fost șterse de pe fața pământului și satele Frunza și Prisaca, care au nimerit pe frontieră. De asemenea, populația satului Șanțeni, din zona Herței, a fost ridicată și strămutată în sudul Ucrainei, dar cei care s-au întors au reușit să renoveze satul. O soartă dramatică a avut-o și satul Proboțești, de lângă Herța, care a fost dezmembrat de noua frontieră. În 1940, satul Proboțești avea 2 416 locuitori, iar în 1947 — doar 780 persoane, parte din acest sat, cca 125-130 persoane, rămânând pe teritoriul României“¹⁹. Ion Popescu, originar din satul Pătrăuții de Jos, raionul Storojineț, regiunea Cernăuți, deputat în Rada Supremă a Ucrainei, de la Kiev, consideră că românii din Ucraina trebuie „să fie recunoscuți oficial în calitate de populație care a fost expusă deportărilor pe motive etnice (așa cum au fost recunoscuți tătarilor din Crimeea, germanii, armenii, bulgarii, polonii etc.)“, invocând, printre altele, aceste argumente: drept consecințe ale Pactului Ribbentrop – Molotov au avut loc „deportări masive din rândul populației pașnice, masacrele de la Lunca și Fântâna Albă, dispariția unor sate întregi — Frunza, Albovăț etc. —, schimbarea toponimelor și denumirilor geografice etc.“²⁰

La 6 februarie 1941, cca 150 persoane (după alte informații — 400) din satele din stânga Prutului (Mahala, Buda, Cotul-Ostriței și Boian) au încercat să treacă granița în apropiere de satul Lunca. „Acolo, însă, la cca 600 metri de linia de demarcație, în lunca Prutului, au fost întâmpinați cu focuri de mitralieră de grănicerii sovietici și doar 56 dintre ei au reușit să se salveze. 44 de participanți la această acțiune au fost arestați, dintre care 12 au fost condamnați la moarte, iar ceilalți 32 — la 10 ani de închisoare“²¹. La 1 aprilie 1941, în Duminica Paștelui, aproximativ 2.000 de locuitori din satele de pe valea Siretului din nordul Bucovinei au încercat să se refugieze în România. Ei însă au fost opriți de grănicerii sovietici în apropiere de satul Fântâna Albă (în zona Adâncata), unde cca 200 de

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ Popescu Ion, Ungureanu Constantin, *Românii din Ucraina între trecut și viitor*, Editura Primus, Oradea, 2010, p. 178.

¹⁹ *Ibidem*, p. 165.

²⁰ *Ibidem*, p. 336.

²¹ *Ibidem*, p. 161.

oameni au fost împușcați, mulți au fost răniți sau, mai târziu, arestați și „repre-sați” (expresia aparține lui Ion Popescu). „De asemenea, la 1 aprilie, în jurul orei 19, un grup de circa 100 de locuitori ai satelor Carapciu, Iordănești și Prisăcăreni au fost atacați lângă graniță, 24 dintre aceștia fiind uciși, iar alți 43 răniți”²². Regimul sovietic nu s-a mulțumit doar cu pământurile românești ocupate (ca și „compensație” pentru cei 22 de ani în care Basarabia a făcut parte din România), ci a vrut să stăpânească și să exploateze populația de acolo atât la muncile agricole pe terenurile din regiunea Cernăuți, cât și la munci extenuante („silnice”) în Carelia, la minele din Donbas, Ural, în Arhanghelsk, Republica Komi, pe țărmul lacului Onega, la Peciora, la Viatka, în lagărele de muncă din Armenia²³, în Kazahstan sau alte regiuni ale Rusiei unde mai cu seamă românii bucovineni au fost deportați.

Metodele de represiune ale regimului sovietic au avut ceva în comun cu metodele regimului nazist. Așa cum regimul nazist, în timpul celui de-al doilea război mondial, lua tineri din teritoriile ocupate în est la munci de exterminare în Germania, la fel și regimul sovietic, în 1940, ca și după 1944, a luat tineri din nordul Bucovinei și Basarabia la munci extenuante în Carelia, la minele din Donbas ș.a. „După anexarea la Uniunea Sovietică, Moscova trata Basarabia «ca o sursă de forță de muncă ieftină pentru șantierele de construcții, întreprinderile industriale și minele de cărbune din diferite regiuni ale țării sovietice». La 9 august 1940, consiliul economic pe lângă C.C.P. al U.R.S.S. a adoptat hotărârea nr. 39 privind «recrutarea, în localitățile rurale ale Basarabiei, a 20 de mii de muncitori». Executorul acestei decizii trebuie să fie conducerea R.S.S. Moldovenești recent formată. Peste două săptămâni, C.C. al P.C.(b) M. al C.C.P. al Moldovei Sovietice examinează, în ședința comună, chestiunea «Cu privire la recrutarea muncitorilor pentru industria carboniferă a U.R.S.S.» (...) Așa a început realizarea politicii de smulgere a populației băștinașe din Basarabia și trimiterea ei prin toate colțurile Uniunii Sovietice (...) La 28 august 1940, Moscova cere conducerii de la Chișinău să efectueze «recrutări suplimentare în județele R.S.S. Moldovenești»²⁴.

Toți deportații moldo-români în Kazahstan, Siberia și alte locuri din imperiul sovietic au fost luați, de fapt, la munci extenuante. Locuitoarea satului Ropcea, raionul Storojineț, regiunea Cernăuți, Maria a lui Onofrei Bizian (născută la 21 ianuarie 1927), deportată în iunie 1941 în Aktiubinsk, Kazahstan, mi-a povestit următoarele:

„Până la 28 iunie 1940, tata meu lucra în poliție în Storojineț și o mărș [s-a refugiat] în România. Mama a rămas cu patru copchii. Așa pe noi ne-o ridicat. În luna lui iunie [13 iunie 1941], dimineața din zori, au venit un milițian din Stotojineț și o evreică din Ropcea — în Primărie ceva lucra — știa românește. Aveam 13 ani și jumătate. «Îmbrăcați-vă frumos. Mergeți la tata în România», ne-o spus. Ne-o scos la șosea. Căruțele veneau de la vale cu rădicații: Doscaliuc

²² *Ibidem*, p. 162.

²³ *Ibidem*, p. 206.

²⁴ Șișcanu Ion, *op. cit.*, pp. 265-266.

Dumitru (băieții lui erau duși în România), Șubran, Nichiforciuc, Borcea Vasilică... La drumul cel mare ne-o suit în căruțe. Ne-o dus în Storojineț. Ne-au urcat în vagoane pentru animale, ne-au închis. Ne-au ținut o zi și o noapte. A doua zi, trenul a pornit cu noi spre Rusia. La Adâncata o mai legat încă un tren cu rîdicați oameni. Și o pus o locomotivă înaintea și una în urmă. Am mers o săptămână. În orașe se oprea, ne dădea de mâncare pâne, supă.

Când am ajuns în Aktiubinsk, în Kazahstan, o venit o mașană, o căruță cu boi. Aești cu copchii mai mnici [mici] i-o luat cu mașana. Pe aceilalți i-o luat în căruțe cu boi, cămnilii [cămile]. Ne-o dus într-un sovhoz, 15 km de la Aktiubinsk. Pe ceilalți i-o dus în tăti kolhozurile unde era nevoe. Ne-o scris în carantină. Eram patru familii de români. Ne-o dat casă fără pod, dar cu acoperiș. Ne-o bagat într-o casă — patru familii. Câte una în cele patru colțuri. A doua zi ne-o dus la lucru. Eu eram mai mare și avém gripă. La lucru zmulgém. Îmi spuneau: «Diorgai». Pe urmă ne dădeau sapă să prășim.

S-o îmbolnăvit mama de tifos. O scapat, n-o murit. Am lucrat eu în locul ei. Mai erau ucrainenii — duși de Stalin, nu știau nimic de copchii lor, [mai erau] poleci. Au mai adus germani de pe Volga. Mama a avut și gălbănări. Ș-o scăpat și de gălbănări. Pe fratele, la trei ani de când ne-o adus acolo [născut în 1923; deci în 1944, când l-au luat, avea 21 ani], l-o luat de lângă noi. L-o dus nu știm unde la o uzină. În '44 în april, când înci nu era gătit războiu, ne-o chemat la cantora [oficiul administrației] să scriem în [la] București că sîntem în viață.

Mama mé, luni, 15 april, o murit. Kazahii o săpat groapa. Am învălit-o pe mama într-o petecă și am băgat-o în groapă. Avém 16 ani. O soră era din '20 [avea 24 ani], fratele din '23 [avea 21 ani], eu din '27, astă mnică [mică] soră din '37 [avea 7 ani]. Atunci strașnic o fost foamete. Tot viné [era transportat] la front. 400 gr. de pâne [primeam]. Și mama o capatat un cap de cârlan de la magazie. Am strâns schice [spice] rămase peste iarnă pe câmp. Primăvara am mers și-am strâns. Și am râșnit. Mama ne-o făcut mâncare cu capul cela de cârlan și crupe în supa ceea o pus. Noi am mâncat și am vărsat aceea. Mama n-o vărsat. Am căpătat dezinterie. Într-o săptămână mama o murit. Doctor nu era nimeni.

Mergém, cumpăram de la Aktiubinsk coajă de păsă [boabe gălbioare, pentru consum alimentar]. Am lucrat până în '46. Ni făcém mai mult de mâncat. Dar eram înflați, slăbghiți. Așa am mai stat. Toamna prin '46 am vinit acasă [la Ropcea]. Eu, sora cea mare și cea mnică. Fratele [a revenit] la vreo 2 ani di pi [după] noi (în '48). Stadoala [construcție din lemn în care țăraniii bucovinenii țin vacile și fânul — paie] era luată la kolhoz, iar casa era distrusă. Lumea fura, distrugé. Oamenii o luat ferestre, uși. Păreții erau. Aici am venit... era năcaz de Doamne ferește. Îmblau basarabeni (în Moldova o fost mai mare năcaz decât la noi — secetă de n-o rodit nimica). Da [dădeau] un covor pe o strachină de grâu, de ce îți dădea omul. Veneau săracii și mureu pe drum. O rudă de-a noastră, Oltea Moraraș, o ținut o copchilă din Basarabia și-o crescut-o. Când s-o făcut în Moldova pâne — o rodit câmpu — părinții o venit s-o luat-o înapoi.

Noi îmblam cu zîua pe la oameni la săpat barabule [cartofi], sfeclă de zahăr, mergem la curățit. Ș-o venit și iarna. În casa aceea n-am putut face la loc, da nici

mâncare n-avém. Unde lucram, aculó dormém. Pe urmă ne-o lipchit lâng-o femeie — Maria Todoriuc.

În '44, iar era refugiu (lumea atunci s-o dus o grămadă la România pentru că s-o temut c-o să pățască cum ne-o ridicat pe noi). În '44 o luat bărbați de aici la lucru în Finlanda [Carelia]. Mulți o murit acolo. S-o dus familii întregi în '44 [în România]. Barbatul [femeii „lângă care i-au lipit“ — în casa căreia li s-a permis să fie cazați] cu doi copchii s-o dus la România, ea o rămas și o furau [prădau], pe fereastră o împușcat, i-o legat mânilor. Dormé ca o copchilă. Hoții erau români tot din Ropcea. Ea ne-o spus să venim să trăim în casa ei.

În '47 a găsit pe cineva care o trecut-o granița la România (pe ascuns). Și [după un timp] lumea o aflat că-i plecată în România. O venit de la kolhoz — președintele, primarul, o luat snopchi [snopi] de grâu. Lângă casă este un heleșteu (era mai mare) cu crapchi [crapii]. Îi hrănea cu barabule [cartofi] flecuite [pisate]: le pune pe scândură, peștii veneau și mâncau. O luat toți peștii, o dat drumul la apă. Președintele de kolhoz o luat un dulap mare, frumos și patru scaune cu spate [speteze] — acasă și-o luat. Casa ne-o lăsat-o nouă.

Pe urmă o venit de la Storojineț și ne-o pus să plătim casa: prima dată 800 ruble, pe urmă mai încă 500 ruble, prin anii '70. Primăria o vindea pentru că ea [fosta proprietară] era refugiată²⁵.

Marcată de un destin crunt, bucovineanca Maria Bizian, deși a reușit să se întoarcă în satul natal, nu s-a mai căsătorit și nu a avut copii, ajungând să trăiască în condiții anevoioase, singură, la o vârstă înaintată, atunci când am vizitat-o în casa sa din satul Ropcea (la 2 martie 2011).

Regimul sovietic elaborase planuri de deportare în mai multe etape. Recrutările forțate pentru muncă în URSS din 1940 și deportările din 12/13 iunie 1941 au fost doar un preludeu. „Probabil că deportările aveau să continue la infinit, dacă Germania nu ar fi atacat, la 22 iunie 1941, Uniunea Sovietică. În timpul retragerii din fața armatelor română și germană, N.K.V.D.-ul a evacuat o parte a deținuților din închisoarea cernăuțeană, unii fiind apoi înecați în Nistru, în zona satului Costrijiuca. Mulți, însă, au fost lichidați chiar în interiorul închisorilor din Cernăuți, Hotin și Storojineț, în conformitate cu ordinul dat de Leonti Beria, șeful N.K.G.B.-ului unional²⁶. Ion Popescu susține că „în decurs de un an (28 iunie 1940 – 22 iunie 1941), numărul jertfelor represiunii bolșevice în teritoriile anexate de sovietici (Bucovina, Basarabia și plasa Herța), s-ar ridica, potrivit unor estimări, între 67 000 – 89 500 de persoane²⁷. După război, regimul sovietic a orchestrat foametea din 1946-1947. De asemenea, au continuat deportările din teritoriile în cauză: 6-7 iulie 1949, 1 aprilie 1951²⁸.

În implementarea planului de deznaționalizare a Basarabiei, regimul sovietic a mai comis o ilegalitate, mai cu seamă în județele din sudul Basarabiei încorporate Ucrainei. Administrația regimului a colonizat teritoriile respective cu populație

²⁵ <http://aurelian-lavric.blogspot.com/2012/02/marturie-mariei-lui-onofrei-bizian-din.html> accesat: 25.02.2012.

²⁶ Popescu Ion, Ungureanu Constantin, *op. cit.*, p. 184.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ <http://romania-rusia.info/Deportari.asp>, accesat 5 aprilie 2002.

din Ucraina (și din alte zone ale imperiului sovietic): „Organele sovietice de resort de la Moscova luaseră măsuri ca generațiile ulterioare să se convingă de faptul că, dacă nu toată Basarabia, precum a fost declarat în ultimatumul [nota] Guvernului Uniunii Sovietice Guvernului României din 26 iunie 1940, cel puțin teritoriile a trei foste județe ale provinciei dintre Prut și Nistru ar fi fost populate «în majoritate» de ucraineni (...) Spre finele anului 1940 a fost organizată strămutarea, în fostele județe basarabene, a circa 10 mii familii din regiunile Ucrainei. Strămutarea țăranilor ucraineni a fost efectuată în baza hotărârii C.C.P. și C.C. al P.C.(b) din toată Uniunea, adoptată la 31 octombrie 1940 și semnată de I. Stalin și V. Molotov. Consiliul Comisarilor Poporului și Comitetul Central (bolșevic) din Uniunea Sovietică au trimis pe fostele pământuri românești, de curând încorporate în componența Ucrainei, 9 700 de familii, inclusiv din regiunile răsăritene ale R.S.S.U. — 6 000 de gospodării colhoznice și din regiunile de vest ale R.S.S.U. — 3 700 gospodării țărănești individuale. În consecință, în Basarabia, deja în anii 1940-1941, erau obținute modificări etnice în direcția trasată de Moscova”²⁹.

După 1945 politica de represiune scade întrucâtva în intensitate (deși s-au mai înregistrat câteva valuri de deportări: 6-7 iulie 1949, 1 aprilie 1951). Totuși, regimul sovietic a pus în aplicare alte metode de influențare a vieții biologice, culturale și spirituale a populației autohtone moldo-române din aceste teritorii. Așa cum RSSM a fost împânzită cu depozite de îngrășăminte minerale pentru utilizarea lor în agricultură — substanțe chimice care au poluat solul și apele subterane —, și în sudul Basarabiei intervenția în echilibrul natural s-a soldat cu consecințe dramatice. La începutul anilor '80 era lansată „victorios, vestea unei refaceri «unicele pe plan mondial»: înlocuirea apei salină a lacului [Sasîc], cu apă dulce, bună pentru irigație“. „Daunele provocate de «originala» intervenție în echilibrul natural al acestor locuri, legate de la facerea lumii cu matca Mării Negre [«pe timpuri, Ghiolul, precum îi spun Sasîcului băștinașii, era parte nedespărțită a Mării Negre»], nu pot fi comparate decât cu un adevărat cataclism, pus la cale de mintea nesocotită a omului...”³⁰, sau cu mintea socotită a regimului sovietic. „Macabra operă de izolare a Ghiolului de mare a fost dusă la capăt hoșește, noaptea“. „Ultimii ani, înstrăinat de mare printr-un dig, lacul a devenit o adevărată cloacă. Dispare peștele, se împrășc apele”³¹. Astfel, apele Sasîcului au devenit, după expresia lui Pavel Pelin, „falsificate“ sau „otrăvite“.

Rusificarea școlilor moldovenești (după 1991, școlile rusești au fost transformate în școli cu predarea în limba ucraineană și se poate vorbi de ucrainizarea lor) a fost un alt abuz comis de regimul sovietic: „Dincolo de acest țărm, tot mai jos de apele falsificate ale lacului Sasîc, se află satul moldovenesc Eschipolos (astăzi Glubokoe) [raionul Tatarbunari], școala națională a căruia, prin gustul [vrerea, pofta] unui brigadier venit aici din alte locuri, a fost desființată și înlocuită cu școală rusă. Sătenii sînt nevoiți să vorbească două limbi. Acasă — limba natală, la școală — limba rusă... Acest nemaivăzut cancer moral la Tatar-

²⁹ Șișcanu Ion, *op. cit.*, pp. 267-268.

³⁰ Pelin Pavel, „Meduza“, în *Viața Satului*, nr. 19 (4684), 8.05.1991, p. 4. *Ibidem*.

³¹ Bujor Ilie, „Amfora“, în *Viața Satului*, nr. 19 (4684), 8.05.1991, p. 1.

banar se numește, probabil, internaționalism lingvistic³². Școala moldovenească din Eschipolos a fost transformată în școală cu predarea în limba rusă în 1963, când din școală de 8 clase a devenit școală de 10 clase. Spre deosebire de alte școli care s-au aflat în aceeași situație (și care după 1991 au fost transformate în școli cu predarea în limba ucraineană), școala din Eschipolos, până în prezent, este cu predarea în limba rusă.

Pavel Pelin descrie procesul rusificării școlii din Eschipolos astfel: „Tragedia Sasîcului a fost dublată de o altă tragedie — a satului moldovenesc de pe mal, Eschipolos. La intervenția ingrătă a unui brigadier oploșit în sat și care nu putea admite ca fiică-sa, elevă, să parcurgă zilnic cu autobuzul drumul pînă la școala rusă din Tatarbanar, școala moldovenească de aici a fost lichidată, deschizîndu-se în locul ei școală rusă... Peste ani, la una din conferințele pedagogice din Ismail, o învățătoare delegată de aici va avertiza: crima de la Eschipolos să nu se mai repete nicăieri; rusificarea școlii a dus la aceea că ani de zile absolvenții de aici nu reușeau să intre la învățătură în instituții superioare... Deplîns de o singură învățătoare, satul Eschipolos este exemplul viu al unei naționalități lingvistice exterminată. Siliți să vorbească o limbă la școală și alta acasă, destinul moldovenilor de aici poate fi asemuit doar cu Ghiolul [lacul Sasîc], apele căruia au devenit cel mai mare cimitir acvatic din Europa, otrăvind și pămînturile din jur. Opera diavolească de înlocuire a apei a fost continuată sus, în satul de pe țarm, prin înlocuirea limbii mele prin limba lui³³. Acesta este doar un exemplu dintr-un șir lung al școlilor moldovenești transformate în școli rusești în sudul Basarabiei și nordul Bucovinei. După 1991, în regiunea Cernăuți, toate școlile care anterior au fost transformate în școli rusești au devenit școli cu predarea în limba ucraineană.

Deportările pe motive etnice, dispariția/distrugerea unor localități întregi, schimbarea toponimelor localităților moldo-române, schimbarea numelor proprii ale persoanelor prin ucrainizare și rusificare, colonizarea teritoriilor ocupate (mai cu seamă județele încorporate în mod abuziv Ucrainei) cu populație din Ucraina și din alte regiuni, colectivizarea forțată, exproprierile, industrializarea brutală și forțată prin colonizarea orașelor, foametea organizată de autorități în condițiile secetei (1946-1947), rusificarea și/sau ucrainizarea școlilor moldovenești, distrugerea echilibrului natural în zone unde conviețuiește comunitatea etnică — au fost metode de represiune a populației autohtone moldo-române, a culturii și identității sale. Dacă pornim de la ideea că o rezolvare a problemei Basarabiei ar trebui să însemne reunirea celor două părți ale vechiului Principat al Moldovei (a *Moldovei dintre Prut și Nistru* cu *Moldova dintre Carpați și Prut*) într-un singur stat, adică repararea ilegalității comise prin anexarea Basarabiei și nordului Bucovinei în 1940, repetată în 1944, de către URSS, putem afirma că problema Basarabiei (redeschisă în 1944) nu a fost rezolvată până în prezent. În 1940, și apoi în 1944, regimul sovietic a înstrăinat o jumătate de Moldovă, a impus granița pe Prut și a înstituit un regim de teroare și represiune. Deși, la 27 au-

³² Pelin Pavel, *op. cit.*

³³ *Ibidem.*

gust 1991, Republica Moldova și-a proclamat independența, în continuare rămân în afara granițelor statului moldovenesc *județele Cernăuți și Storojineț, ținutul Herța*, aproximativ 2/3 din *ținutul Hotin* la nord, cea mai mare parte a *ținuturilor Ismail și Cetatea Albă* în sud. De asemenea, *orașul Bender și satele Gâsca, Protagailovca, Merenești, Chițcani, Cremenciug și Zahorna*, din estul Basarabiei, se află până în prezent sub controlul (ocupația) armatei Federației Ruse și al unui regim subordonat Moscovei.

În prezent, drama etnicilor moldo-români din sudul Basarabiei, precum și a celor din nordul Basarabiei, nordul Bucovinei și Ținutul Herța este agravată de atitudinea nepăsătoare din partea conducerii Republicii Moldova³⁴. În teritoriile înstrăinate, compatrioții noștri așteaptă de la statul Republica Moldova ajutor. Neprimindu-l și observând un dezinteres total față de zonele în care compatrioții noștri se identifică *moldoveni* (mai ales, sudul Basarabiei și raionul Noua Suliță din regiunea Cernăuți), s-a ajuns la situația în care la recensământul din 2001 s-au înregistrat cu 21% mai puțini *moldoveni* față de indicatorul de la recensământul din 1989 (numărul românilor a crescut cu doar 12%)³⁵. Rezultă că diferența de 9% este reprezentată de persoane care au renunțat la identitatea moldo-română, adoptând (asumându-și) o altă identitate.

³⁴ Lavric Aurelian, *De ce este necesar un Departament al conaționalilor din afara granițelor RM*, http://arena.md/?go=news&n=4674&t=De_ce_este_necesar_un_Departament_al_conaționalilor_din_afara_granițelor_RM, accesat 5 aprilie 2012.

³⁵ Cernov Alexandrina, „Limba română și capcanele politice din Ucraina“, în *Glasul Bucovinei*, nr. 3/2010, Cernăuți – București, p. 93.